

Марија Булатовић
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

Мајка Индија Јелене Димитријевић¹

Писма из Индије / Јелена Ј. Димитријевић; приредила др Ана Стјеља; [превод на енглески Жељко В. Митић, превод на хинди Latika Chawda]. – реиздање. – Београд : А. Стјеља, 2017 (Београд : Digitalart Company, 2017). – 106 стр. – ISBN 978-86-918903-6-0

Кратки епистоларни записи, *Писма из Индије* Јелене Ј. Димитријевић (1862-1945), објављени су први пут давне 1928. године у Београду, као интегрални део путописног рукописа *С пута око света*. После скоро пуних 90 година, 2017. године појављује се издање *Писама из Индије* које је приредила и објавила др Ана Стјеља, већ годинама заокупљена књижевним делом крушевачке књижевнице и светске путнице.² У част 155-годишњице рођења Јелене Димитријевић и 90-годишњице њеног сусрета са поетским сином Индије, песником Рабиндранатом Тагором,³ *Писма* су, као подсећање на књижевни и културолошки значајан текст, поново објављена, али овог пута уз коментаре издавача и паралелни превод на енглески и хинди језик као својеврстан читалачки куриозитет, омогућивши књижевном раду Јелене Димитријевић да постане доступнији и читанији.

У релативно позној животној доби за далека путовања, Јелена Димитријевић 1926. године започиње свој „поход“ на Исток, током којег су настали њени значајни путописни записи. *Писма из Индије* чине два епистоларна записа из Мадраса упућена неодређеним адресатима, тачније студенткињама, односно младим девојкама. У првом писму, датираним 11. марта 1927. године, ауторка описује први контакт са индијским тлом, народом и његовим навикама и обичајима. Живи описи који прате унутрашње стање и узбуђење рашчаравају текстуалну конструкцију и топосе о источњачкој култури и егзотичним пределима. Прво писмо наговештава неизмерну жељу ауторке да

¹ Овај текст настао је у оквиру пројекта *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (178029) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Др Ана Стјеља докторирала је 2012. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду на тему „Елементи традиционалног и модерног у делу Јелене Димитријевић“.

³ Како у фуснотама издања напомиње и др Ана Стјеља, исправно је рећи Тагор (премда је у српском језику прихваћена енглеска транслитерација Tagore) и презиме у таквом облику управо употребљава и Јелена Димитријевић.

се састане са Рабиндранатом Тагором и представља увертиру у друго, незнатно дуже писмо које подробно упризорује сусрет две поетске душе у Индији. Друго писмо настало 12. марта 1927. године представља детаљно описивање првог уласка у свети храм, разговоре о колонијализму и тада актуелним политичким дешавањима у Индији. Све подробне дескрипције, запажања, околна дешавања и појединости „оквир су око духовног лика Тагорова, као што су они разни богови и божанства у облику људи и животиња по индуским храмовима оквир око светог бића Брамина.“⁴ Но, чини се ипак да је фасцинација Јелене Димитријевић Индијом, егзотичном, мистериозном и необузданом, најснажније осећање које читалац путем стилски наглашених места наслућује у тексту. Осећање припадности Индији постепено се претапа у нацрт феноменологије женског, имајући у виду да ауторка у више наврата индијску земљу екстатично назива мајком.

Писма из Индије не представљају само лична запажања и есејистичке записе аутобиографског карактера, већ и сведочење о етосу и умећу живљења једног народа с којим, премда географски и културно удаљеним, српска ауторка проналази духовну спону:

И ја сам уобрази­ла да су ме ова два необична човека примили у кућу само зато што сам ја младићу казала, кад сам рекла своје име, да сам из Србије. Јер великој Индији импонује мала Србија; и њу узимају као идеал за остварење својих идеала.⁵

Захваљујући спони велике Индије и мале Србије, Тагор, видно болестан, прима у посету Јелену Димитријевић и узвраћа љубазном обичајношћу и пожртвованосту, присећајући се „словенског гостољубља“⁶ које је искусио приликом свог боравка у Београду. Премда је централни наративни догађај сусрет са индијским песником, кључна, сложена поетска слика постаје ауторкино калеидоскопско предочавање Истока кроз лик бенгалског песника, софистицирана запажања и демистификацију свега раније прочитаног и имагинираног о удаљеним, мистичним пределима:

Индија није онаква како сам о њој читала и слушала. Али о њој су писали и о њој су ми причали страни људи који њу нису умели видети онаква каква је.

⁴ Димитријевић Ј., Јелена. *Писма из Индије*. Прир. др Ана Стјеља (Београд: Ана Стјеља, 2017), 33.

⁵ Исто, 17.

⁶ Исто, 28.

Индија није остарела, а није се ни подмладила: и данас је онаква каква је била у оно доба кад је Буда држао прву проповед, у Сарнату, у близини светог града Бенареса... Мајка Индија!⁷

Слику Индије као једног дела источњачког мозаика ауторка конструише једноставним стилем и кратким реченицама. Песничка поређења и оригинални спојеви речи уз изражену ноту аутентичне сентименталности и усхићености последично су праћени и спорадичном редувантношћу у изразу. Мангово дрвеће и кокос-палме на врелом ваздуху, искежени мајмуни и жене лагано одевене у традиционални *sari* само су неки од наративних детаља који читаоцима приближавају важност приступања Тагоровој кући као духовном средишту и важност сусрета са поетским сином Индије, што за Јелену Димитријевић, чини се, представља сусрет са бенгалском поезијом самом.

Ревитализација *Писама из Индије* Јелене Ј. Димитријевић значајна је и због превода текста на енглески и хинди језик који су укључени у ово издање. Енглески превод *Писама* прецизан је и јасно прати мисао поетског „ја“ транспоновану у други језик. Недостаци енглеског превода у суштини обележени су границама једног језика, најчешће прозодијског и лексичког типа. Отуда, на пример, синтагма „изливена река од света“⁸ преводи се као „the overflown river of people“⁹ при чему се губи лепота контекста речи *свет*. Превод на хинди у суштини је превод „из друге руке“, односно са енглеског, те би било упутно у будућности да познаваоци хинди језика прокоментаришу квалитет и поступак таквог превода, с обзиром на то да превођење не подразумева искључиво пренос значења текста, већ и разумевање дате културе.

Било у Индији, на енглеском или српском говорном подручју, данашњем читаоцу *Писама из Индије* пружају наговештај дугогодишњег стваралаштва Јелене Ј. Димитријевић, које је неоправдано читалачки и критички запостављено. Поновно издање *Писама из Индије* заправо је подсећање и на све друге путописе Јелене Ј. Димитријевић из Солуна, Египта или Америке, као и на њен специфичан културолошко-антрополошко увид у друге светове и народе. Рашчаравање литерарно окамењеног света Истока у *Писмима* уједно представља и стварање новог света путем

⁷ Исто, 9.

⁸ Исто, 21.

⁹ Исто, 47.

слике о топлој и безбрижној унутрашњости Индије – Велике Мајке Индије Јелене Димитријевић.

Mother India of Jelena Dimitrijević

Писма из Индије / Јелена Ј. Димитријевић; приредила др Ана Стјеља ; [превод на енглески Жељко В. Митић, превод на хинди Latika Chawda]. – реиздање. – Београд : А. Стјеља, 2017 (Београд : Digitalart Company, 2017). – 106 стр. – ISBN 978-86-918903-6-0